

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/ Volume 8, Sayı/ Issue 19 (Ağustos/ August 2019), s. 254-271.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut290>
ISSN: 2147-5490, Mainz-Almanya

Özgün Makale/ Original Article

|| Geliş Tarihi: 22.07.2019
|| Kabul Tarihi: 31.07.2019

Barış Manço’da Ahilik Kültürünün İzleri*

The Traces of Ahism Culture in Barış Manço

Enis YALÇIN**

Öz

XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu’da gelişen ahilik, Türklerin Anadolu’yu yurt tutmalarında ve bu topraklarda hâkimiyet kurmalarında büyük rol oynamıştır. Temelde esnaf ve sanatkarlar arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri düzenleyerek birlik ve dayanışmayı önceleyen bir esnaf yapılanması olan ahilik, bunun yanında ahlaki açıdan da dürüst, çalışkan, adil, cömert ve erdemli bireylere karşılık gelecek bir ahi tipi oluşturmayı amaçlayan ahlak, hukuk ve eğitim sistemidir. Bu ahi tipinin vücut bulduğu bireyler sayesinde de toplumsal düzen, huzur ve refah temellendirilmeye çalışılmıştır. Ahilik kurumu bünyesinde idealize edilen ahi tipinin altyapısında Türk kültüründeki alp tipinin bulunmasına ek olarak, fütüvvetnameler ve ahi şecerenmeleri de ahi tipinin geniş bir tasvirini yapması bakımından bu tipe kaynak teşkil etmiştir. XIII. yüzyıldan başlayıp günümüze varıncaya kadar ise ahi tipinin özellikleri edebiyatımızda ve sanatımızda sıklıkla işlenmiştir. Gelenekten ve sözlü kültürden beslenen Barış Manço da şarkıları ve yaptığı TV programları sayesinde bireye, topluma ve bir neslin “Adam Olacak Çocuklar”ına ulaşarak onları hem ahlaki hem de pedagojik yönden eğitmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple Barış Manço’nun şarkılarında ve TV programlarında da ahiliğin temel ilke ve kaidelerinin yansımalarını bulmak mümkündür. Özellikle bireyin ve toplumun, mutluluğa ve refaha kavuşabilmesi için anlamlı mesajlar yükleyerek terennüm ettiği şarkılarında bu yansımalar daha açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim şarkıları vasıtasıyla çizdiği ideal insan modeli, fütüvvetnamelerde ve ahi şecerenmelerinde tasvir edilen ahi tipinin özellikleri ile örtüşmektedir. Bu çalışma ile Barış Manço’nun eserlerindeki ahilik kültürünün izleri, fütüvvetnameler ve ahi şecerenmelerinde tasvir edilen ahi tipi ile karşılaştırılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca ahilik felsefesinden uzaklaşmış günümüz insanının, Barış Manço’nun eserlerinde eleştirilmesi de değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Barış Manço, ahilik, ahi tipi, dört kapı, Halil İbrahim sofrası.

* Bu çalışma, Motif Vakfı ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi işbirliğiyle 15-16 Mayıs 2019 tarihleri arasında Eskişehir’de gerçekleştirilen “Motif Uluslararası Genç Halkbilimciler ve Türk Dünyası Kongresi”nde aynı başlıkla sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Kırşehir-Türkiye.. Elmek: enesylcn18@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7873-570X>

Abstract

Akhism, which has started to develop in Anatolia since 13th Century, played an important role in the Turks to keep Anatolia and to dominate these lands. Akhism is basically a structure of trade structuring that prioritizes unity and solidarity by regulating the economic and social relations between tradesmen and artisans. In addition, it is also a system of morality, law and education which aims to create honest, hardworking, fair, generous and virtuous individuals in terms of Akhism. The social order, peace and prosperity have been tried to be based on by the help of Akhi Community. In the infrastructure of Akhi Community, which is idealized within the organization of Akhi, there is alp type from Turkish culture. In addition, rules and regulations about Turkish-Islamic guild and Akhi genealogy have also been the source of this type in terms of a wide description of the type of Akhi. From the beginning of the century until the present day, the characteristics of the Akhi type have frequently been handled in our literature and art from the beginning of the 13th Century until the present day. Barış Manço, who feeds on tradition and oral culture, aims to educate individuals, society and "whizz-kids" both morally and pedagogically by reaching them through his songs and TV programs. For this reason, it is possible to find the reflections of the basic principles and principles of Akhism in Barış Manço's songs and TV programs. These reflections are seen more clearly in the songs which are chanted by loading meaningful messages, especially for the individual and the society to achieve happiness and prosperity. Indeed, the ideal human model, which he drew through his songs, coincides with the characteristics of the Akhi type depicted in rules and regulations about futuwatnamas and Akhi genealogy. In this study, the traces of the culture of Akhism in the songs of Barış Manço was compared with the Akhi type depicted in the rules and regulations about futuwatnamas and Akhi genealogy. In addition to this, the criticism of Barış Manço songs about contemporary people who drifted away from the philosophy of Akhism was evaluated.

Keywords: Barış Manço, Akhism, Akhi type, four doors, Halil İbrahim table (flowing with milk and honey).

Giriş

Sanatçı içinde bulunduğu toplumun bir parçası olduğundan, eserlerini yetiştirdiği toplumun kültüründeki farklı öğretilerle ve inançlarla harmanlayarak vücuda getirir. Böylelikle de aynı kültürel ortamı paylaştığı toplum tarafından kabul görür ve benimsenir. Barış Manço da yaptığı yüzden fazla bestede yetiştirdiği çevrenin kültüründen beslenmiştir. Nitekim ortaya çıkardığı eserlerde Türk milletinin kültürü, gelenekleri ve değerleri bir nakkaş edasıyla işlenmiştir. Kültürden ve gelenekten gelen unsurlara yüklediği misyonla günümüz dünyasının en çok muhtaç olduğu sevgi, birlik ve barış gibi konuları kendi yorumuyla telkin etmiştir. Bu telkinlerden çoğu da Türk toplumunun yaşam felsefesine yön veren ahiliğin temel ilke ve kuralları ile örtüşmektedir.

Ahilik, XIII. yüzyıldan itibaren Ahi Evran-ı Velî önderliğinde, Anadolu'daki esnaf ve sanatkârlar arasında İslam ahlakı, fütüvvet anlayışı, Türk töresi ve gelenekleri ile şekillenmeye başlamış sivil bir yapılanmadır. Temelde esnaf ve sanatkârlar arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkileri düzenleyerek birlik ve dayanışmayı önceleyen bir esnaf yapılanması olan ahilik, bunun yanında ahlaki açıdan da dürüst, çalışkan, adil, cömert ve erdemli bireylere karşılık gelecek bir ahi tipi oluşturmayı gözetilen ahlak, hukuk ve eğitim sistemidir. Bu eğitim sisteminin yamaklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık olarak sayabileceğimiz aşamalarında birey çok yönlü bir eğitime tabi tutulmuştur. Bu eğitim aşamalarından geçen bireye hem mesleki bir yeterlilik kazandırmak hem de onu ahlaki açıdan çevresine örnek teşkil edecek ideal bir insan haline getirmek amaçlanmıştır. Ahilik bünyesinde ideal bir insan modeli olarak sunulan bu ahi tipi, bireyden hareketle bireyin içinde yaşadığı sosyal yapının değer, norm ve davranış

kalıplarını şekillendirici ve düzenleyici bir rol üstlenmiştir. Bu sayede de toplumsal düzen, huzur ve refah temellendirilmeye çalışılmıştır.

Ahilik kurumunun tüzükleri olarak nitelendirilen fütüvvetnameler ve ahiliğin en kayda değer kaynaklarından olan ahi şecerenamelerinde (Köksal, 2015: 8) ahi tipinin özellikleri geniş bir şekilde verilmiştir. Bu tipin olgunlaşması ise Hoca Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli, Ahi Evran-ı Veli, Âşık Paşa, Gülşehri, Hacı Bayram-ı Veli gibi Türk düşünür ve gönül adamlarının dili ve kalemleriyle olmuştur (Akkuş, 2005: 89). Bu isimlerin yanında Kaygusuz Abdal, Köroğlu, Erzurumlu Emrah, Tokatlı Nuri gibi halk ozanlarımız da eserlerinde Ahilik felsefesine has özellikleri işlemişlerdir (Torun, 1998: 435-452).

Gelenekten ve sözlü kültürden beslenen Barış Manço da şarkıları ve yaptığı TV programları sayesinde bireye, topluma ve bir neslin "Adam Olacak Çocuklar"ına ulaşarak onları hem ahlaki hem de pedagojik yönden eğitmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple Barış Manço'nun şarkılarında ve TV programlarında da ahiliğin temel ilke ve kaidelerinin yansımalarını bulmak mümkündür. Özellikle bireyin ve toplumun, mutluluğa ve refaha kavuşabilmesi için anlamlı mesajlar yükleyerek terennüm ettiği şarkılarında bu yansımalar daha açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim şarkıları vasıtasıyla çizdiği ideal insan modeli, fütüvvetnamelerde ve ahi şecerenamelerinde tasvir edilen ahi tipinin özellikleri ile örtüşmektedir. Bu bağlamda Barış Manço'nun yedi şarkısı ele alınmış ve şarkılarına yerleştirdiği ahilikle ilgili unsurlar, fütüvvetnameler ve şecerenamelerdeki bilgilerle karşılaştırılarak incelenmiştir.

1. Eline, Beline, Diline Hâkim Olmak

Uygulamaları, insana bakışı ve yaşam felsefesiyle Türk kültürüne damgasını vurmuş olan ahilik, aynı zamanda Türk kültür tarihine birçok kültür mirası da armağan etmiştir (Akkuş 2005: 94). Ayıplı mal yapan kişinin "pabucunun dama atılması" gibi pratikler deyimlere, bir ahinin uyması gereken ahlaki vasıflar da "eline, beline, diline hâkim ol" gibi söz öbeklerine dönüştürülerek gündelik dilde de kullanılagelmiştir. Nitekim Barış Manço'nun 1995 yılında çıkan albümünde yer alan "Müsaadenizle Çocuklar" isimli şarkısında da bu söz öbeklerine rastlanmaktadır:

"Müsaadenizle Çocuklar

Kınalar yakalım elimize, kınalar yakalım elimize

Sahip olalım dilimize, sahip olalım dilimize

Aman dikkat belimize, aman dikkat belimize

Şimdi müsaadenizle çocuklar sıra bana geldi çocuklar..." (Yılmaz, 2014: 160).

Hacı Bektaş-ı Veli'nin öğütleri arasında sayılan ayrıca ahilikle de özdeşleşmiş olan "eline, beline, diline hâkim ol" söz öbeği, Barış Manço'nun şarkısında geçtiği şekliyle fütüvvetnamelerde zikredilen bir ahinin kapalı olması gereken unsurları ile örtüşmektedir. Ahinin kapalı olması gereken unsurlarının sayısı fütüvvetnamelerde farklılık göstermesine rağmen genel itibarıyla üç unsur bütün fütüvvetnamelerde ortaktır. Bunlar:

"1. Ahinin gözü kapalı olmalı (kimseye kötü gözle bakmamalı, kimsenin ayıbını araştırmamalı),

2. Beli kapalı olmalı (kimsenin ırzına, namusuna, haysiyetine ve şerefine tasallut etmemeli),

3. Dili kapalı olmalı (kimseye kötü söz söylememeli)" (Köksal, 2008: 80)

şeklindedir.

Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık'ta bir ahinin bağlı/kapalı olması gereken unsurları yani yapmaması gereken davranışları on bir tanedir ve şu şekilde sıralanmıştır:

"Amma onlar kim bağlanur; gözü bağlı gerek na-mahremden, ikinci kulağı bağlı gerek yaramaz haberden, üçüncü dili bağlı gerek şirkden, dördüncü hatırı bağlı gerek kinden, beşinci mekri [hilesi] bağlı gerek, altıncı buhlı [cimriliği] bağlı gerek, yedinci hırsı bağlı gerek, sekizinci 'ucbi [kendini beğenmesi] bağlı gerek, tokuzuncu eli bağlı gerek uğrulukdan [hırsızlıktan], onuncu yaramaz işlerden bağlı gerek, on birinci hakdan gayrıya" (Sarıkaya, 2008: 229).

*Farsça Ahi Sinan Şecerenamesi'*nde ise fütüvvet için gerekli altı nitelikten söz edilmiştir. Bu altı nitelikten üçü açık üçü kapalıdır. Kapalı olanlar ayetlerle de desteklenerek şu şekilde verilmiştir:

"İlk olarak, göz ayıba kapalıdır ve halkı hakir görmez ki: Allah gözlerin hainliğini ve gönüllerin gizlediğini bilir (Mumin, 19). İkincisi, ağız insanları çekiştirmeye kapalıdır, yalan dolan ve iftira ile uğraşmaz. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? (Hucurat, 121). Üçüncüsü, belinin bağı harama kapalıdır ve nefis dizginlerini elden bırakmaz. Allah Teâlâ'nın sözü: Ve onlar ki, ırzlarını korurlar (A'raf, 29)." (Köksal vd. 2008: 41).

Görüldüğü gibi "eli kapalı olmak"tan kastedilen hırsızlık yapmamak, "beli kapalı olmak"tan kastedilen zina yapmamak ve "dili kapalı olmak"tan kastedilen de yalan, kırıcı söz söylememektir. Bu sözün fütüvvetnamelerde ve şecerenamelerde olduğu gibi Barış Manço'nun şarkısında da aynı anlama karşılık gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir.

2. Dört Kapı Kırk Makam

Barış Manço'nun 1993 yılında çıkan "24 Ayar" albümünde yer alan "Dört Kapı" isimli şarkısında da ahiliğe ve tasavvufa ait unsurları bulmak mümkündür. Nitekim şarkının başlığı olan "Dört Kapı" ile Ahmet Yesevi ve Hacı Bektâş-ı Velî'nin tasavvuf yolunu izah etmek için kullandıkları "dört kapı kırk makam" kavramına telmihte bulunulmuştur. Dört kapıdan kastedilen kişinin insan-ı kâmil mertebesine ulaşabilmesi için geçmesi gereken şeriat, tarikat, marifet ve hakikat kapılarıdır. Bu kapılardan her birisinin de kendi içerisinde on ayrı makamı bulunmaktadır. Abd-al-Razzak Kâşânî'nin *Tuhfat-Al-İhvân Tercümesi'*nde şeriat, tarikat ve hakikatten şu şekilde söz edilir:

"Şeriat, adaletin sureti ve görünüşü, tarikatsa içyüzü ve aslının varlıkta sereyanı [sırayet etmesi] ve butundan zuhura hareketidir. Hakıykate gelince: O, adaletin manası ve bânıdır. Adaletle dayanan üç makamda tahakkuk olmadıkça kalpler, kötülüklerden kurtulamaz, ileri gidemez ve olgunlaşamaz." (Gölpınarlı, 2011: 232).

Barış Manço'nun "Dört Kapı" isimli şarkısında da bu anlayışın izlerini görmek mümkündür. Şarkının ilk kuplesi şu şekildedir:

*"Tuz ekmek hakkı bilerek
Sofra kurmasan da olur
İlik bir tas çorba yeter
Rızkım buymuş der içerim" (Yılmaz, 2014: 146).*

Bu kuplede marifet kapısındaki “sabır” ve “kanaat” makamına telmih yapılmıştır. Kişinin ekmeğini yiyip, iyilik gördüğü kimseye karşı gönül borcunu ifade etmek için kullanılan ve şarkıda da geçen “tuz ekmek hakkı bilmek” deyimine ayrıca dikkat çekmek gerekir. Ahilik müessesesi içerisinde de yamak, çırak ve kalfa olarak yetiştirilen kişi ve ustası arasında ömür boyu sürecek bir “nan-nemek” (ekmek-tuz) hakkı denilen bir hak hukuk doğar (Torun 1998: 118). Bu haktan *Hace-i Can Ali Fütüvvetnamesi*'nde şu şekilde söz edilir:

“Bu hakka riayet etmeyen şakirdin akibeti hayr olmaz, tuttuğu kolay gelmez. Belki kazancı şeriatta helaldir, lakin tarikatta haramdur. Ekmek-tuz hakkına riayet etmeyene mahfillerde [toplantılarda] sadr [yer] gösterilmez.” (Torun, 1998: 119).

Şarkıda da geçen tuzun ortaya çıkışıyla ilgili efsaneler Yafes'in torunu Totok'a (veya Tütek) ve de Hz. İbrahim'e kadar dayandırılmaktadır (Samsakçı, 2007: 182). Tuz sözcüğüne efsanelerden başka atasözleri ve deyimlerde de yer verilmiş, ayrıca bir takım ritüellerde bizzat tuzun kendisi de kullanılmıştır. Ahiliğe geçiş töreninde şed kuşatılacak olan adaya içirilen tuzlu su da bu ritüellere örnek olarak verilebilir. Fütüvvetnamelerde bu tuzlu su ritüelinin kaynağı Hz. Peygamber'in Hz. Ali'ye şed kuşattığı esnada içirdiği rivayet edilen tuzlu suya dayandırılır. Abd-al-Razzak Kâşânî'nin, *Tuhfat-Al-İhvân Tercümesi*'nde bu rivayet şu şekilde anlatılmıştır:

“Hz. Peygamber bir kadeh su ve biraz tuz istedi. Selman-i Farisî, getirdi. Rasûl aleyhissalâti vesselâm bir avuç tuz alıp bu şeriattir diyerek kadehe döktü. Bir avuç daha alıp bu da tarikat deyip onu da döktü. Bir avuç daha aldı, bu da hakikat deyip onu da kadehe attı, Ali'ye verip biraz içirdi ve sen benim refikımsın [yoldaşımsın], ben Cebrail'in refikıyım, Cebrail de ulu Tanrının refikıdır dedi. Ondan sonra Selmân'a emretti, Ali'ye refiyk oldu ve ondan kadeh aldı, tuzlu su içti. Huzeyfe'ye buyurdu, o da Selmân'a refiyk oldu ve ondan kadeh alıp içti. Bundan sonra Peygamber, şalvarını Ali'ye giydirdi, belini bağladı, Yâ Ali, seni tekmil ediyorum dedi.” (Gölpınarlı, 2011: 231).

Şarkının ikinci kuplesi ise şu şekildedir:

*“Kadir kıymet anlayana
Sandık açmasan da olur
Kırk yamalı hırka yeter
İdris biçmiş der giyerim”* (Yılmaz, 2014: 146).

Bu kuplede ise tarikat kapısındaki “hırka” makamına telmih yapılmıştır. Dervişliği sembolize eden hırkanın tasavvuf anlayışında çok önemli bir yeri vardır. Tarikatın cihazları arasında sayılan hırka bir mürit adayına belli bir deneme ve hazırlık döneminden geçtikten sonra başarılı olup tarikata layık görülürse giydirilir (Uludağ, 1998: 373). Ahilerin giysileri arasında da zikredilen hırkanın tasavvufi bir sembol olarak kullanılışı Harputlu Nakkaş İlyas oğlu Ahmed'in *Tuhfat-Al-Vasâyâ* adlı fütüvvetnamesinde şu şekilde rivayet edilir:

“Peygamber, miraç gecesi göğe çıkınca cennete girdi. Orada nurdan bir sandık gördü. Nurdan bir kilitte kilitlenmişti. Kardeşim Cebrail dedi, bu kimin? Tanrı esenlik versin, Cebrail, Ya Muhammed dedi, ben de senin gibi kulum ve memurum. İçinde ne var bilmiyorum. Noksandan münezzeh ulu Tanrı, Cebrail'e, sevgilim için aç sandığı, içindekini de kendisine ver diye vahyetti. Cebrail sandığı açtı. İçinde nurdan bir hulle [elbise] vardı. Peygamber, Kardeşim Cebrail dedi, bu hulle nedir? Cebrail, Ya Muhammed, bu fütüvvet hırkasıdır. Ulu Tanrı, senin için ve ümmetinden takva sahipleri için halketti [yarattı]. Sonra hulleği Peygamber'e giydirdi.” (Gölpınarlı, 2011: 204).

Şarkının ikinci kuplesindeki “İdris biçmiş der giyerim” denilerek İdris Peygamber’e yapılan telmihe de ayrıca dikkat çekmek gerekir. Ahilik müessesine tabi her mesleğin bir piri vardır. Debbâğların piri Ahi Evran-ı Velî, berberlerin piri Selmân-ı Farişî olduğu gibi terzilerin piri de Hz. İdris’tir. Ali Torun’un *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler* adlı kitabında *Deroiş Mim Ahmed Fütüvvetnamesi*, *Şeyh Abdülkâdir Fütüvvetnamesi* ve *Hâce-i Can Ali Fütüvvetnamesi*’nden derleyerek naklettiği Hz. İdris ile ilgili kıssa şu şekildedir:

“İdris peygambere Cennet’ten beş alât [alet] geldi. Bunlardan biri bir teyl iplik ve biri iğnedür. Emr-i Hakk’ıla san’at işleyüp hayyât oldu. Yani terzi oldu. Ve evvel gömlek dikdi. Her bâr [defa] iğnesün geçürürdi -sühbanallah- dirdi, tesbih iderdi. İdris peygamberin giydiği ol gömlekdür ki İbrahim peygamberi od’dan [ateşten] kurtardı. Şimdi Arş-ı A’lâ’da asıldur.” (Torun, 1998: 279).

Şarkının üçüncü kuplesi ise şöyledir:

“Bir çorbaıyla karnım doydu
Hırka bana yorgan oldu
Birde kalem tutmayı öğret
Kırk yıl sana hizmet ederim
Bana bir harf öğret yeter
Kırk yıl sana hizmet ederim” (Yılmaz, 2014: 146).

Şarkının bu üçüncü kuplesinde ise Hz. Ali’ye ait olduğu rivayet edilen “Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum” sözü vasıtasıyla şeriat kapısındaki “ilim öğrenmek” makamına telmih yapılmıştır. Ayrıca “kırk yıl sana hizmet ederim” denilerek Tabduk Emre Dergâhı’na kırk yıl hizmet etmiş Yunus Emre’ye de telmihe bulunulmuştur. Bu şarkıda geçen kırk sayısına halk kültüründe olduğu gibi fütüvvetnamelerde de rastlanmaktadır. Necm-i Zerkûb, *Fütüvvetname*’sinde fütüvvet sahibinin nefsinin kırk kötü sıfattan arındırıp bunların yerine kırk iyi sığata sahip olarak ahlakını değiştirmesi gerektiğini, bu ahlak değişiminin ise kırk yılda tamamlanacağını belirtir (Gölpınarlı, 2011: 215). Fütüvvet yoluna girmiş kişinin ahlaki değişim ve gelişimi için kırk yıla ihtiyaç duyması ile Barış Manço’nun şarkısında geçen kırk yıl hizmet etmek sözü arasındaki benzerlik de dikkat çekicidir.

Barış Manço’nun adını taşıyarak söylediği şarkının son kuplesi ise şu şekildedir:

“Barış’ım uzaktan geldim
Dört kapı önünde durdum
Dört kapıdan geçemezsem
Geldiğim gibi giderim” (Yılmaz, 2014: 146).

Bu son kuplede ise hakikat kapısındaki “dört kapıyı da bilmek ve amel kılmak” makamına telmih yapılmıştır. İnsan-ı kâmil mertebesine ulaşmak için bu dört kapıdan geçmek şarttır. Barış Manço’nun da belirttiği gibi bu kapılardan geçemeyen kişinin çabası boşunadır.

3. Meslek Ahlakı

Barış Manço’nun 1993 yılında çıkardığı “Değmesin Yağlı Boya” albümünde yer alan “Olmaya Devlet Cihanda” isimli şarkısında da ahilik felsefesinin temel öğretilerinden olan meslek ahlakına dikkat çekilmiştir. “Olmaya Devlet Cihanda” isimli şarkının ilgili bölümü şu şekildedir:

“Olmaya Devlet Cihanda

*Usta terzi dar kumaştan bol gömlek diker
Doğru tartan esnaf rahat huzurlu gezer
Eğrinin ve doğrunun hesabı mahşerde
Dünyada biraz huzur her şeye bedel..." (Yılmaz, 2014: 173).*

Ahiliğin en önemli gereklerinden birisi teşkilata girecek kişinin bir meslek sahibi ya da sanatkâr olmasıdır. Teşkilata girmeye talip olan kişi ilk olarak "yola girme töreni" ile teşkilata kabul edilir daha sonra da "yol atası ve yol kardeşi edinme töreni" ile bir ustanın yanına yamak olarak verilir (Bekki, 2005: 165). Bu ustanın yanında hem mesleki hem de ahlaki yönden eğitilerek sırasıyla çıraklığa ve kalfalığa yükseltilir. Mesleki yeterlilik ve ahlaki gelişimini tamamladığında ise şed kuşatılarak ustalık makamına yükseltilir. Ahilik prensiplerine göre sadece usta olmaya hak kazanmış kişiler dükkân açabilir. Bunun sebebi yapılan işin kalitesi ve standardını sağlayıp meslek ahlakını korumaktır. Nitekim şarkıda da işinde usta olan kişinin maharetli olacağı ve nitelikli üretim yapacağı belirtilir.

Ayrıca ahilik felsefesinde meslek ahlakı gereği bir şey tartarken hakkı gözetmek, doğru ölçüle ölçmek ve doğru teraziyi tartmak (Gölpınarlı, 2011: 41) şarttır. İşine, terazisine hile karıştıran ve ayıplı mal yapan kişi cezalandırılır. Bu cezalara bir örnek olarak *Ahi Sinan Şecerenamesi*'nden şu örnek verilebilir:

*"Bir kimsenin hakkındaki iddialar ispatlanırsa, o kişi üstatların huzuruna getirilsin.
Eğer 'Usul ne ise razıyım.' diyecek olursa Sultan Ahi Evran Şeyh Mahmud'un yolu
ve Hz. Sultan Abdulkadir Ceylanî'nin şerefli fetvası gereğince 99 değnek vurulsun
ve 1000 akçe tarikat cezası kesilsin..." (Köksal vd. 2008: 71).*

Barış Manço'nun şarkısında da "doğru tartan esnaf rahat huzurlu gezer" derken işini layıkıyla yapan ve hakkı gözetken esnafın bu tür cezalarla yüzleşmeyeceğinden dolayı rahat ve huzurlu bir şekilde yaşayacağına dikkat çekilmiştir.

Barış Manço'nun 1992 yılında çıkardığı "Mega Manço" albümünde yer alan "Dıral Dedenin Düdüğü" isimli şarkısında da ahilik öğretilerine paralel unsurlar bulunmaktadır:

*"Dıral Dedenin Düdüğü
Hele destur maşallah bu ne bolluk böyle
Hele destur helalinden kazandıysan söyle
Hele destur gözümüz yok Allah daha çok versin
Ama paylaş, gel beni dinle, paylaşırsan sevaba girersin" (Yılmaz, 2014: 231).*

Şarkıda geçen helal kazanç ve paylaşmak erdemi bir ahinin sahip olması gereken özelliklerdendir. Harputlu Nakkaş İlyas oğlu Ahmed'in *Tuhfat-al Vasâiyâ* adlı fütüvvetnamesinde bir ahinin sahip olması gereken özellikler verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

*"Feta, huyları güzel olan, eline geçeni veren, sözlerinde doğru olan, helal kazançta
koyulan, haramı bırakan, halka ihsan eden kişidir. İçlerinde ihtiyacı olanların
ihtiyacını giderir, yokları bir tutar, onlara hayâ, temizlik ve Tanrı'dan çekinme
yoluyla muamelede bulunur" (Gölpınarlı, 2011: 190).*

Şarkıda geçen "Dıral Dede'nin düdüğü" ibaresine de ayrıca dikkat çekmek gerekir. Burada Dıral Dede'nin düdüğünden kastedilen İsrail'in surudur. Kıyamet günü Dıral Dede'nin düdüğü yani İsrail'in suru dünyanın her yerinden duyulacak ve sonrasında insan yaptığı iyi ve kötü bütün amellerden hak katında hesaba çekilecektir.

Barış Manço da bunun mutlak son olduğunu bildiği için haram yemek, hile yapmak gibi kötü işlerden uzak durulmasını bunların yerine helal kazanılıp kazancın paylaşarak iyilikte bulunulması gerektiğini belirtmiştir.

Ayrıca Barış Manço'nun 1988 yılında çıkan "Sahibinden İhtiyaçlar" albümünde yer alan "Ahmet Bey'in Ceketi" isimli şarkısında da Ahmet Bey üzerinden ahi tipi örneği sunulmuştur:

"Ahmet Bey'in Ceketi

*Tanrı bütün kullara rızkını dağıtırken
Kimi sırtüstü yatar kimi boşa gezerken
Kul Ahmet erken kalkar haydi ya nasip derdi
Kimseler anlamazdı ya nasip ne demektir" (Yılmaz, 2014: 141).*

Ahilik müessesesine tabi olan esnaf ve sanatkârların sabahın erken saatlerinde kalkıp işe koyuldukları ve rızıklarını çıkarmak için büyük bir titizlikle çalıştıkları bilinmektedir. Şarkıda da Ahmet Bey'in nasibini aramak için erkenden kalkıp işine koyulduğu görülmektedir.

Ahilikte alın teri dökerek çalışmak ve üretmek de meslek ahlakının bir gereğidir. Alın teri dökülerek, emek verilerek elde edilen kazanç helal kazanç sayılmıştır. Barış Manço da Kazma adlı şarkısında

*"Namus şeref onur hepsi güzel ama
En önemlisi helal alın teri"*

*"Dünya ahiret bir keyif sürmek için
Mutlak dökmeli helal alın teri"*

"Alın teriyle kazanan en mutlu kişi" (Yılmaz, 2014: 156).

diyerek bu konuya dikkat çekmiştir.

Ayrıca ahilik anlayışında yapılan iyilikten bir karşılık beklememek esastır. Bu bağlamda Kazma şarkısının

*"Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür dersen
Kaz gelen yerden tavuğu esirgemezsen
Bu kafayla bir baltaya sap olamazsın ama
Gün gelir sapın ucuna olursun kazma" (Yılmaz, 2014: 156).*

kuplesine de dikkat çekmek gerekir. Barış Manço bu kuplede, yapılan iyiliğin karşılığının beklenmemesi gerektiğini söyleyerek bir çıkar için iyilikte bulunulmasının doğru olmadığına vurgu yapmıştır.

4. Halil İbrahim Sofrası

Barış Manço'nun ahilik felsefesi ile örtüşen bir diğer şarkısı da 1975 yılında çıkardığı "Hal Hal" albümünde yer alan "Halil İbrahim Sofrası" adlı şarkısıdır. Hz. İbrahim'e telmihte bulunulan şarkının bir bölümü şu şekildedir:

"Halil İbrahim Sofrası

*İnsanoğlu haddin bilir kem söz söylemez iken
El âlemin namusuna yan gözle bakmaz iken
Bir sofraya kurulmuş ki Halil İbrahim adına
Ortada bir tencere boş mu dolu mu bilen yok
Bir sofraya kurulmuş ki Halil İbrahim adına
Ortada bir tencere boş mu dolu mu bilen yok*

*Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına*

*Daha çatal bıçak kaşık icat edilmemişken
İsmail'e inen koç kurban edilmemişken
Bir kaoga başlamış ki nasip kismet uğruna
Kapağı ver kulpu al kurbanı ne hiç soran yok..." (Yılmaz, 2014: 181).*

Hz. İbrahim, Allah'a bağlılık konusunda tüm Müslümanların örnek aldığı bir peygamberdir. Müslümanlar İbrahim peygamberin sünnetine uyararak erkek çocukları sünnet ettirir, kurban keser, hac farızasını yerine getirirken tıpkı onun gibi Safa ile Merve arasında say eder ve Mina'da şeytan taşlarlar (Yitik, 2012: 546). Ayrıca onun cömertliği ve misafirperverliği de Müslümanlar tarafından örnek alınan davranışlar arasındadır. Hiç tanımadığı insanlara bile evindeki en iyi yiyecekleri ikram eden Hz. İbrahim'in, bu cömertliği ve misafirperverliğine karşılık olarak dilimizde "Halil İbrahim sofrası", "Halil İbrahim bereketi" gibi ifadeler oluşmuştur. *Ahi Musa Şecerenamesi'*nde, Hz. Muhammed tarafından Ahi Evran'a şed kuşatıldığı ve icazet verildiğinin anlatıldığı bir bölümde de Halil İbrahim bereketi ifadesi geçmektedir:

"Allah'ın Resulü kendi mübarek eliyle ona şed kuşatıp icazet vermiştir. Sonra Sultan Ahi Eoran'a adımı verdi ve otuz iki esnafın pirlерinin belini bağladı, el kaldırıp dua etti. Otuz iki esnafın bütün pirleri bu yola ve bu erkâna âşık oldular. Halil berekâtı dileyenlerin işinde ve ticaretinde Hazreti Muhammed, Abbas-ı Ekber nesline, 'Ta kıyamete kadar, otuz iki esnafa yol ve erkân buyursunlar.' diye emir buyurmuşlardır." (Köksal vd. 2008: 5).

Şarkıda geçen "Halil İbrahim sofrası" ifadesiyle bereket ve bolluk kastedilerek sofraya çekme geleneğine de dikkat çekilmiştir. Ahilikte sofraya çekmek geleneği Hz. İbrahim'e kadar dayandırılmaktadır. Nitekim Necm-i Zer-kûb da *Fütüvvetname'*sinde, "İlk şalvar giyen, Tanrı rahmet etsin, İbrahim Halil'di. İlk konuk ağırlayan da oydu. Tanrı rahmet etsin ve esenlikler versin, Peygamber «ilk olarak konuk konuklayan ve ilk şalvar giyen İbrahim'di» buyurmuştur" (Gölpınarlı, 2011: 219) diyerek fütüvvet şalvarını ilk giyenin Hz. İbrahim olduğunu rivayet etmektedir.

5. Barış Manço'nun Şarkılarında Eleştiri

Ahilik anlayışı 20. yüzyıldan itibaren etkinliğini kaybetmiştir (Çağatay, 1997: 1). Günümüzde ise daha çok özlem duyulan bir yaşam modeli haline gelmiştir. Bu sebeple unutulmaya yüz tutmuş ahilik öğretileri bir yandan edebiyat ve sanat aracılığıyla telkin edilmeye çalışılmış diğer yandan da bu anlayıştan uzaklaşan toplum eleştirilmiştir. Bu bağlamda Barış Manço'nun eserlerinde de yukarıda işaret ettiğimiz telkinlerin yanında ahilik felsefesinden uzaklaşan topluma dair eleştirilere de rastlamak mümkündür. Bu eleştirilerin açık bir şekilde görüldüğü 1992 yılındaki "Mega Manço" albümünde yer alan "Hemşerim Memleket Nire" adlı şarkının ilk kuplesi şu şekildedir:

*"Hemşerim Memleket Nire
Kendimi bildim bileli yollarda tükettim koskoca bir ömrü
Bir uçtan bir uca gezdim şu fani dünyayı
Okumuşu, cahili, yoksulu, zengini hiç farkı yok hepsi aynı
Sonunda bende anladım hanyayı Konya'yı" (Yılmaz, 2014: 153).*

Ahiliğin canlı bir şekilde yaşatıldığı 14. yüzyılda Anadolu'yu gezmiş olan İbn Battûta, Ahi birliklerine mensup kişilerin misafirperverliklerine tanık olmuş ve bunu

*Seyahatnamesi'*nde dile getirmiştir. 20. yüzyılda bir seyyah gibi Türkiye'nin ve Dünya'nın birçok yerini gezmiş olan çağdaş Türk ozanı Barış Manço da seyahatlerindeki izlenimlerini ve gittiği yörelerin kültürünü şarkılarına yansıtmıştır. Bir Kıbrıs ziyaretinde, 1800'lü yıllarda yaşamış Mehmet Ağa'nın hikâyesini dinleyip "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa" şarkısını yazması buna bir örnektir. "Hemşerim Memleket Nire" şarkısının da bu seyahatlerdeki izlenimlerinin bir ürünü olduğunu şarkının bu ilk kuplesinden rahatlıkla anlayabiliriz. Bu bağlamda 14. yüzyıldaki Anadolu'nun sosyal yönünü yansıtan *İbn Battûta Seyahatnamesi* ile 20. yüzyılda yaşamış ve Anadolu'nun birçok yerini gezmiş olan Barış Manço'nun "Hemşerim Memleket Nire" adlı şarkısı mukayese edildiğinde, 14. ve 20. yüzyıldaki Anadolu'nun sosyal durumu da bir yönüyle ortaya koyulmuş olur. İbn Battûta, *Seyahatnamesi'*nde Bolu ziyareti sırasında misafir olduğu bir ahi tekkesindeyken yaşadıklarını şu şekilde kaydeder:

"Tekkeye girdiğimizde bütün ocakları yanar bulduk ve hemen sırtımızdakileri çıkartarak, tek bir kat elbise ile kaldık, ateş karşısında ısındık. Ahi, derhal çeşitli yemek ve meyveler getirdi. Cenab-ı Hak, kerem sahibi ve cömert olan, yabancılara, gariplere büyük şefkat ve muhabbet gösteren, gelene geçene yardımlarını esirgemeyen, bunları en güzel şekilde, sonsuz bir sevgi ile karşılayan, gelen yabancılara kendi hususlarınımuş gibi kucaklayan bu dervişleri hayırlarla mükâfatlandırısın. O geceyi feokalade müsterih ve memnun geçirdik." (Parmaksızoğlu, 1989: 57-58).

Barış Manço ise şarkısında 20. yüzyıl insanının sosyal yönünü şu şekilde yansıtmıştır:

*"Sanki insanlık pazara çıkmış ekmeğin aslanın ağzında
Bir sıcak çorba içer misin diyen yok
Dört duvarı ören çatısını kapatıp içten kilitlemiş kapıyı
Bir dösekte sana serelim buyur diyen yok*

*Tek bir soru hemşerim memleket nire?
Bu dünya benim memleket
Hayır, anlamadın hemşerim esas memleket nire
Bu dünya benim memleket
Töbe, töbe, töbe*

*Kardeşlik ve eşitlik üzerine uzun uzun nutuklar çekip
Niye senin derin benden koyu diye soran çok
Kaşının altında gözün var diye silahlanıp ölüme koşarken
Kalan dul ve yetim ne yer ne içer diye soran yok ..."* (Yılmaz, 2014: 153).

Türk gelenek ve göreneklerinde olduğu gibi ahilik felsefesinde de din, dil, ırk, mezhep ayrımı yapılmadan misafire ilgi ve alaka gösterilmesi, ihtiyaç sahibine de aynı şekilde bir ayrım yapılmadan yardımda bulunulması esastır. Yukarıda *İbn Battûta Seyahatnamesi'*nden naklettiğimiz bölümde de İbn Battûta'yı konuk eden ahinin bu anlayışla hareket ettiği görülmektedir.

Osmanlı Devletinin kötü gidişatına paralel olarak ahilik sisteminde de çözümler meydana gelmiş ve nihayet 20. yüzyılda ahilik müessesesi tarihe karışmıştır. Dolayısıyla 20. yüzyıldan sonra insanlar hem sosyal ilişkiler yönünden hem de mesleki yönden ahilik anlayışının eksikliğini hissetmiştir. Barış Manço'nun şarkısı da tam olarak bu eksikliğe dikkat çekmektedir.

Sonuç

13. yüzyılın ilk yarısından itibaren gelişmeye başlayan ahilik anlayışı 20. yüzyılın başlarına kadar etkinliğini devam ettirmiş, 20. yüzyıldan itibaren de toplumun hafızasından ve davranışlarından silinmeye yüz tutmuştur. Günümüzde ise bu ahilik anlayışı daha çok özlem duyulan bir yaşam modeli haline gelmiştir. Bu sebeple unutulmaya yüz tutmuş ahilik öğretileri bir yandan edebiyat ve sanat aracılığıyla telkin edilmeye çalışılmış diğer yandan da bu anlayıştan uzaklaşan toplum eleştirilmiştir. Barış Manço'nun eserlerinde de bu anlayışın izlerini görmek mümkündür.

Barış Manço eserleri vasıtasıyla, İdris Peygamber'in biçtiği kırk yamalı hırkayı giyip dört kapıdan geçen ve Hz. İbrahim'in ahlakıyla ahlaklanıp kapısını, sofrasını misafire açan; cömert olan; tuz ekmek hakkı bilip kimsenin malına el uzatmayan; nefesine hâkim olup kötü söz söylemeyen; kötü gözle bakmayan; alın teri dökerek helal kazanan; hileye bulaşmayan; erken kalkıp nasibini arayan; aza kanaat edip kula kulluk etmeyen; dul, yetim, yoksul hakkı gözeten ve Dıral Dede'nin düdüğü -İsrafil'in suru-duyulduğunda hak katındaki terazide alını açık bir şekilde eğrinin ve doğrunun hesabını verebilecek olan bir insan modeli sunmuştur. Bu insan modeli tüm yönleriyle ahi tipinin karakteristik özellikleriyle örtüşmektedir. Bu da Barış Manço'nun ahilikle ilgili unsurları alelade bir şekilde kullanmadığını, aksine bilinçli bir şekilde şarkılarına yerleştirdiğini göstermektedir.

Kaynaklar

- Akkuş, M. (2005). Edebiyatımızda Ahi Tipi ve Esrar Dede Fütüvvetnâmesi'nde Ahi Tipinin Özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2): 87-96.
- Bekki, S. (2005). Ahiliğe Giriş Törenlerinin Bilmecelerle İlişkisi. *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu (Kırşehir, 12-13 Ekim 2004) Bildiriler*. Cilt I. haz. M. Fatih Köksal. Kırşehir: Gazi Ü. Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi, 163-176.
- Çağatay, N. (1997). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Devellioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (1953). Burgazi ve 'Fütüvvetnâme'si. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15 (1-4), 76-153.
- Gölpınarlı, A. (2011). *İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Kâşgarlı M. (2005). *Divânü Lugâti't-Türk*. (Çev. S. Erdi ve S. T. Yurtseven). İstanbul: Kabcacı.
- Köksal, M. F. (2008). *Ahi Evran ve Ahilik*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği.
- Köksal, M. F. (2015). *Ana Kaynaklarıyla Türk Ahiliği*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Köksal, M. F. vd. (2008). *Kırşehir Müzesi'ndeki Ahilik Belgeleri: Ahi Şecerenâmeleri, Beratlar, Vakfiyeler*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği.
- Parmaksızoğlu, İ. (1989). *İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Samsakçı, M. (2007). Türk Kültür ve Edebiyatında Tuz ve Tuz-Ekmek Hakkı. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 36 (36), 181-199.
- Sarıkaya, M. S. (2008). *Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık İnceleme-Metin*. İstanbul: Horasan.
- Torun, A. (1998). *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-nâmeler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Uludağ, S. (1998). Hırka. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 17, 373-374.

- Yılmaz, A. (2014). *Barış Manço Eserlerinin Türk Müziği Makamları Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Yitik, A. İ. (2012). Paylaşılmayan Ata: Hz. İbrahim. *Uluslararası Bütün Yönleriyle Yahudilik Sempozyumu (18-19 Şubat 2012)*. Ankara: Dinler Tarihi Araştırmaları-VIII, 541-550.

Ekler: Şarkı Sözleri

Ek 1:

“MÜSADENİZLE ÇOCUKLAR

Bir sabah baktım ne göreyim, bizim sokakta şenlik var
Büyükler kös kös otururken, adam oluvermiş çocuklar
Patlamaz olmuş tüfekler, gelmiş karamürsel sepetler
Tren kalkmış gitmekte, hadi geçmiş olsun birilerine

Kınalar yakalım elimize, kınalar yakalım elimize
Sahip olalım dilimize, sahip olalım dilimize
Aman dikkat belimize, aman dikkat belimize
Şimdi müsaadenizle çocuklar sıra bana geldi çocuklar
İş başa düştü çocuklar hazır mıyız?

Eh Barış abi aşk olsun aç koynuna kuş konsun
Çek ipini rahvan gitsin inceldiği yerden kopsun
Kimileri kahve kaynatsın kimi hala dansöz oynatsın
Leyleğin ömrü iki lak lak değerler oldu tepetaklak

El salla el salla, el salla el salla
Kol salla kol salla, kol salla kol salla
Sağ gösterip sol salla, sağ gösterip sol salla
Bir omuz at sağdan solla, bir omuz at sağdan solla

Geliyor bir ahu afet, tepeden tırnağa zarafet
Öldür bizi letafet, bizim sonumuz felaket
Hayırdır inşallah kızlar ne diyor bu uçuk çılgınlar
Hayır mı şer mi göreceğiz artık sabrın sonu selamet

Kınalar yakalım elimize, kınalar yakalım elimize
Sahip olalım dilimize, sahip olalım dilimize
Aman dikkat belimize, aman dikkat belimize
Şimdi müsaadenizle çocuklar sıra bana geldi çocuklar
İş başa düştü çocuklar hazır mıyız?

El salla el salla, el salla el salla
Kol salla kol salla, kol salla kol salla
Sağ gösterip sol salla, sağ gösterip sol salla
Bir omuz at sağdan solla, bir omuz at sağdan solla

Jale: Üz beni süz beni püre gibi ez beni
Ajlan-Mine: Pranga tak bana kapı kapı gez beni
Burak Kut: Benimle oynama çılgınım bebeğim
Of Aman Nalan: Deli gibi seviyorum ölümüne sev beni

Dandini dastana dinolar bostana
İyi bak hastana sor beni ustana
El salla el salla, el salla el salla

Tayfun: Hadi yine iyisin e' gel hadi yanma
Hakan Peker: Amma velakin kınalar yak bana
Soner Arıca: Ah vefasız yak beni yık beni
Grup Vitamin: Ellere var ama bizlere yok de mi?

Dandini dastana dinolar bostana
İyi bak hastana sor beni ustana
El salla el salla, el salla el salla" (Yılmaz, 2014: 160-161)

Söz-Müzik: Barış Manço
Albüm: Müsaadenizle Çocuklar (1995)

Ek 2:

"DÖRT KAPI

Tuz ekmek hakkı bilerek
Sofra kurmasan da olur
Ilık bir tas çorba yeter
Rızkım buymuş der içerim

Kadir kıymet anlayana
Sandık açmasan da olur
Kırk yamalı hırka yeter
İdris biçmiş der giyerim

Bir çorbayla karnum doydu
Hırka bana yorgan oldu
Birde kalem tutmayı öğret
Kırk yıl sana hizmet ederim
Bana bir harf öğret yeter
Kırk yıl sana hizmet ederim

Barışım uzaktan geldim
Dört kapı önünde durdum
Dört kapıdan geçemezsem
Geldiğim gibi giderim" (Yılmaz, 2014: 146).

Söz-Müzik: Barış Manço
Albüm: 24 Ayar (1993)

Ek 3:

"OLMAYA DEVLET CİHANDA

Usta terzi dar kumaştan bol gömlek diker
Doğru tartan esnaf rahat huzurlu gezer
Eğrinin ve doğrunun hesabı mahşerde
Dünyada biraz huzur her şeye bedel
Sağlığın nasıl gülüm sen ondan haber ver
İlaç neye yarar vade gelmişse eğer
Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi
 Han senin hamam senin konaklar senin
 Tarla senin çiftlik senin bağ bostan senin
 Diyelim ki dünya malı tümünden senin
 Ağız tadıyla yersen bir şeye benzer
 Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
 Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi
 Barış der biraz tuzum ekmeğim olsa
 Buz gibi pınar suyundan bir testim olsa
 Bir de şöyle püfür püfür bir çınar gölgesi
 Kaç kula nasip olur ki keyfin böylesi
 Bir lokma ye, bir yudum iç, bir oh çekiver
 İlaç neye yarar vade gelmişse eğer
 Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
 Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi” (Yılmaz, 2014: 173)

Söz-Müzik: Barış Manço
 Albüm: Değmesin Yağlı Boya (1993)

Ek 4:

“DIRAL DEDENİN DÜDÜĞÜ

Hele destur maşallah bu ne bolluk böyle
 Hele destur helalinden kazandıysan söyle
 Hele destur gözümüz yol Allah daha çok versin
 Ama paylaş, gel beni dinle, paylaşırsan sevaba girersin

Aç gözünü daha vakit erken gör şeytanın gör dediğini
 Bir kulak ver de dinle sağır sultanın duyduğunu
 Sen öyle devekuşu gibi şaşkın şaşkın bakınırsan
 Bir gün elbet duyarsın Dıral dedenin düdüğünü

Hele destur maşallah bu ne iştah böyle
 Hele destur yetim hakkını yemedin mi söyle
 Hele destur gözümüz yok afiyet şeker olsun
 Ama paylaş, gel beni dinle, gariplerin karnı doysun

Aç gözünü daha vakit erken gör şeytanın gör dediğini
 Bir kulak ver de dinle sağır sultanın duyduğunu
 Sen öyle devekuşu gibi şaşkın şaşkın bakınırsan
 Bir gün elbet duyarsın Dıral dedenin düdüğünü

Hele destur maşallah bu ne kudret böyle
 Hele destur zayıfları ezmedin mi söyle
 Hele destur gözümüz yok Allah daha iyi etsin
 Ama paylaş, gel beni dinle, ardından herkes dua etsin

Aç gözünü daha vakit erken gör şeytanın gör dediğini
 Bir kulak ver de dinle sağır sultanın duyduğunu
 Sen öyle devekuşu gibi şaşkın şaşkın bakınırsan
 Bir gün elbet duyarsın Dıral dedenin düdüğünü” (Yılmaz, 2014: 231)

Söz-Müzik: Barış Manço

Albüm: Mega Manço (1992)

Ek 5:

“AHMET BEY'İN CEKETİ

Tanrı bütün kullara rızkını dağıtırken
 Kimi sırtüstü yatar kimi boşa gezerken
 Kul Ahmet erken kalkar haydi ya nasip derdi
 Kimseler anlamazdı ya nasip ne demekti
 O mahallede herkes gömlek giyerdi
 Bizim kul Ahmet bir gün bir ceket diktirdi diktirir ya
 Mahalleye dert oldu kul Ahmet'in ceketini

Kul Ahmet erken kalkar haydi ya nasip derdi
 Kimseler anlamazdı ya nasip ne demekti
 Herkes gömlek giyerken Ahmet ceket giyerdi
 Konu komşuya dert oldu kul Ahmet'in ceketini
 Mahalleli kahvede muhabbet peşindeyken
 Leylekler lak lak edip peynir gemisi yüklerken
 Kul Ahmet erken yatar sabaha ya kısmet derdi
 Kimseler anlamazdı ya kısmet ne demekti

Herkes gömlek giye dursun
 Bizim kul Ahmet ceketine bir de astarla kaplatıverdi kaplatır ya
 Konu komşuya dert oldu kul Ahmet'in ceketini
 Kul Ahmet erken yatar sabaha ya kısmet derdi
 Kimseler anlamazdı ya kısmet ne demekti
 Herkes gömlek giyerdi
 Konu komşuya dert oldu kul Ahmet'in ceketini
 Bir gün bir yoksul öldü üzüldü mahalleli
 Ama bir kefen parası bulamadı mahalleli
 Kul Ahmet dedi yalan dünya çıkardı ceketini
 Örttü garibin üstüne kaldırdı cenazeyi

Sonunda herkes anladı ya nasip ya kısmeti
 Bizim kul Ahmet birdenbire oluverdi Ahmet Bey
 Ceket ise Ahmet Bey'in ceketini
 İbreti âlem oldu Ahmet Bey'in ceketini
 Sonunda herkes anladı ya nasip ya kısmeti
 İbreti âlem oldu Ahmet Bey'in ceketini
 Meğerse tüm keramet ceketteymiş be Ahmet
 Barış'a sorar isen sen bu yolda devam et" (Yılmaz, 2014: 141).

Söz-Müzik: Barış Manço

Albüm: Sahibinden İhtiyaçlar (1988)

Ek 6:

“KAZMA

Selam büyükler merhaba çocuklar
 Bu akşam size yeni bir öyküm var
 Dilim sürçerse kusura bakmayın

Dede Korkut

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
 Cilt 8/ Sayı 19/ AĞUSTOS 2019

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var
 Diyeceğim o ki kişi yetinmeli
 Yaşam dediğin kısacık bir çizgi
 Namus şeref onur hepsi güzel ama
 En önemlisi helal alın teri

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür dersin
 Kaz gelen yerden tavuğu esirgemezsen
 Bu kafayla bir baltaya sap olamazsın ama
 Gün gelir sapın ucuna olursun kazma

En güzel pilav dimyatta pişer
 Yanında hoşaf pek güzel gider
 Sen yan gelip yatar karnın guruldarken
 Evdeki bulgur herkese yeter

Şam ipeğinden burma giysen bile
 Zemzem suyuyla yıkansan bile
 Dünya ahiret bir keyif sürmek için
 Mutlak dökmeli helal alın teri

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür dersin
 Kaz gelen yerden tavuğu esirgemezsen
 Bu kafayla bir baltaya sap olamazsın ama
 Gün gelir sapın ucuna olursun kazma

İnsanın bir kez ters gitmesin işi
 Muhallebi yerken kırılır dişi
 Kazma olmaya özenmeyin dostlar
 Alın teriyle kazanan en mutlu kişi

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür dersin
 Kaz gelen yerden tavuğu esirgemezsen
 Bu kafayla bir baltaya sap olamazsın ama
 Gün gelir sapın ucuna olursun kazma” (Yılmaz, 2014: 156)

Söz-Müzik: Barış Manço

Albüm: Hal Hal (1975)

Ek 7:

“HALİL İBRAHİM SOFRASI

İnsanoğlu haddin bilir kem söz söylemez iken
 El âlemin namusuna yan gözle bakmaz iken
 Bir sofraya kurulmuş ki Halil İbrahim adına
 Ortada bir tencere boş mu dolu mu bilen yok
 Bir sofraya kurulmuş ki Halil İbrahim adına
 Ortada bir tencere boş mu dolu mu bilen yok

Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
 Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
 Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına

Daha çatal bıçak kaşık icat edilmemişken
İsmail'e inen koç kurban edilmemişken
Bir kavga başlamış ki nasip kısmet uğruna
Kapağı ver kulpu al kurbanı ne hiç soran yok
Bir kavga başlamış ki nasip kısmet uğruna
Kapağı ver kulpu al kurbanı ne hiç soran yok

Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına

Yıllardır sürüp giden bir pay alma çabası
Topu topu bir dilim kuru ekmek kavgası
Bazen durur bakarım bu ibret tablosuna
Kimi tatlı peşinde kimininse tuzu yok
Bazen durur bakarım bu ibret tablosuna
Kimi tatlı peşinde kimininse tuzu yok

Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına
Buyurun dostlar buyurun Halil İbrahim sofrasına

Ağzı açık, gözü toklar buyursunlar başköşeye
Kula kulluk edenlerse ömür boyu taş döşeye
Nefsine hâkim olursan kurulursun tahtına
Çalakaşık saldırırsan ne çıkarsa bahtına
Halat gibi bileğiyle yayla gibi yüreğiyle
Çoluk çocuk geçindirip haram nedir bilmeyenler
Buyurun sizde buyurun
Buyurun dostlar buyurun

Barış der her bir yanın altın gümüş taş olsa
Dalkavuklar etrafında el pençe divan dursa
Sapa kulpa kapağa itibar etme dostum
İçi boş tencerenin bu sofrada yeri yok
Sapa kulpa kapağa itibar etme dostum
İçi boş tencerenin bu sofrada yeri yok

Para pula ihtişama aldanıp kanma dostum
İçi boş insanların bu dünyada yeri yok
Para pula ihtişama aldanıp kanma dostum
İçi boş insanların bu dünyada yeri yok" (Yılmaz, 2014: 181).

Söz-Müzik: Barış Manço

Albüm: Hal Hal (1975)

Ek 8:

"HEMŞERİM MEMLEKET NİRE

Kendimi bildim bileli yollarda tükettim koskoca bir ömrü
Bir uçtan bir uca gezdim şu fani dünyayı
Okumuşu, cahili, yoksulu, zengini hiç farkı yok hepsi aynı
Sonunda bende anladım hanyayı Konya'yı

Sanki insanlık pazara çıkmış ekmek aslanın ağzında
Bir sıcak çorba içer misin diyen yok
Dört duvarı ören çatısını kapatıp içten kilitlemiş kapıyı
Bir döşekte sana serelim buyur diyen yok

Tek bir soru hemşerim memleket nire?
Bu dünya benim memleket
Hayır, anlamadın hemşerim esas memleket nire
Bu dünya benim memleket
Tövbe, tövbe, tövbe
Kardeşlik ve eşitlik üzerine uzun uzun nutuklar çekip
Niye senin derin benden koyu diye soran çok
Kaşının altında gözün var diye silahlanıp ölüme koşarken
Kalan dul ve yetim ne yer ne içer diye soran yok

Barış garibim bulamadı çözümü oturdu etti bunca sözü
Gelin hep beraber anlaşalım diyen yok
Zaten paramparça bölünmüş ve yaşanmaz olmuş dünyamız
Daha fazla kesip bölmeye hiç gerek yok

Tek bir soru hemşerim memleket nire?
Dedim ya yahu bu dünya benim memleket
Hayır, anlamadın hemşerim esas memleket nire
Bu dünya benim memleket
Tövbe, tövbe, tövbe” (Yılmaz, 2014: 153).

Söz-Müzik: Barış Manço
Albüm: Mega Manço (1992)

